

УДК 330

DOI: 10.31891/2307-5740-2020-280-2-39

БАБМІНДРА Д. І.,

ЧЕРЕП О. Г.

Запорізький національний університет

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА УМОВИ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Обґрунтовано необхідність застосування управління витратами виробництва як інструменту в системі управління промисловим підприємством за умов глобалізації та євроінтеграції. Зроблено акцент на необхідності змін інноваційного та інтелектуального потенціалів як факторів зростання конкурентоспроможності. Зроблено висновки необхідності стратегічного управління витратами виробництва і визначені її складові.

Ключові слова: витрати; управління витратами виробництва; система управління підприємством; глобалізація; стратегічне управління витратами; конкурентоспроможність

BABMINDRA D.,

CHEREP O.

Zaporizhia National University

COST MANAGEMENT OF PRODUCTION AS A TOOL IN THE MANAGEMENT SYSTEM OF THE ENTERPRISE UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Dynamic development of industrial enterprises in the country is possible only with organized cost management in the enterprise management system. The processes of development of the world market and Ukraine's entry into the world economic space determine the expediency of increasing the pace of efficient production at industrial enterprises in order to increase their potential. The participation of national enterprises in the formation of the international economic structure forces them to be competitive, because they are constantly under the influence of foreign competition. Under such conditions, they need to pay special attention to cost management as the main tool in the enterprise management system, namely - the introduction of innovative development and the use of intellectual potential.

The necessity of application of production cost management as a tool in the management system of an industrial enterprise in the conditions of globalization and European integration is substantiated. Emphasis is placed on the need to change innovation and intellectual potential as factors of competitiveness growth. Conclusions are made on the need for strategic management of production costs and its components are identified.

It should be noted that the globalization of the world economy and the prospects for further development of Ukraine's integration with the EU are not only the formation of a free world trade system. It is also a process of dynamic development of productive forces, opportunities for competitiveness of the national innovation potential of enterprises. The task of each business entity is to ensure efficient operation, so aspects of developing a balanced strategy of enterprise development become relevant, which, in turn, require quality management of production costs as the main tool of the enterprise management system.

Keywords: costs; production cost management; enterprise management system; globalization; strategic cost management; competitiveness

Вступ. Динамічний розвиток промислових підприємств у країні можливий тільки за умови організованого управління витратами в системі управління підприємством. Процеси розвитку світового ринку та вступ України у світовий економічний простір визначають доцільність нарощування темпів ефективного виробництва на промислових підприємствах з метою збільшення їх потенціалу. Участь національних підприємств у формуванні міжнародної економічної структури змушує їх бути конкурентоспроможними, тому що вони постійно перебувають під впливом іноземної конкуренції. За таких умов їм потрібно приділяти особливу увагу управлінню витратами як основному інструменту в системі управління підприємством, а саме – впровадженню інноваційного розвитку та застосуванню інтелектуального потенціалу.

Метою статті є дослідження аспектів управління витратами виробництва як інструменту в системі управління підприємством за умови глобалізації. Тому що глобалізація та євроінтеграція сприяють розширенню можливостей як для України, так і для всіх промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Глобалізація – це явище, яке збільшує вплив різноманітних чинників міжнародного характеру на соціальність окремих держав. Завдання, які ставить глобалізація в сфері економічних відносин, стають головними стратегічними орієнтирами зовнішньоекономічної стратегії промисловості, як України в цілому, так і окремих підприємств. Якісна зміна ринкових взаємовідносин повинна відбуватися за рахунок конкурентних переваг, а саме – виходу на ринок якісної інноваційної продукції. Все це потребує дослідження потенціалу підприємств, і зокрема – управління витратами виробництва.

В останні роки вчені дуже багато робіт і досліджень присвятили управлінню витратами виробництва, однак глобалізація вносить свої зміни в економіку, тому ця тема є сучасною, і в цілому її не можна назвати вичерпною. В залежності від напрямку діяльності та цільової спрямованості дослідження, сутність управління витратами виробництва на підприємстві має різні трактування та тлумачення.

На думку Давидович І., по-перше, процес управління витратами має на меті виявити, як саме сформувалася собівартість, які чинники мали на неї позитивний, а які – негативний вплив. А по-друге,

процес управління витратами має бути спрямований на прогнозування можливої величини витрат, максимально точноше передбачення їх рівня та поточне оперативне втручання у діяльність підприємства у разі виявлення відхилень від наперед визначеного бажаного стану [1].

Науковець Голов С. розглядає управління витратами як принципово нову систему, яка дає змогу чітко відстежувати, аналізувати й контролювати витрати [2].

Карпова Т. вважає, що управління витратами включає такі елементи: планування, нормування, облік, калькулювання, економічний аналіз, контроль, регулювання та прогнозування витрат [3]. Але Попов О. визначив, що управління витратами – це розробка та реалізація управлінських впливів, заснованих на використанні економічних законів щодо формування та регулювання витрат підприємства відповідно до його стратегічних і поточних цілей. Управління витратами – складова система управлінського обліку [4].

Результати. Сучасні наукові дослідження дають багато визначень системи управління підприємством, кожне з яких відповідає методології певного наукового розділу та, відповідно, наголошує на певному аспекті функціонування системи, її побудови, внутрішніх відносинах та ін. Так, Янг С. визначає систему управління організацією як підсистему організації, компонентами якої є групи взаємодіючих людей: її функції полягають в сприйнятті певних проблем організації (входів) і подальшому виконанні набору дій (процесів), в результаті яких виробляються рішення (виходи), що збільшують дохід від діяльності всієї організації (задоволення), або оптимізують деяку функцію всіх входів і виходів організації [5].

Авторами Глущенко В.В. та Глущенко В.І. визначається, що системою управління можна називати конкретний апаратний, нормативний, функціональний варіант реалізації технології, що дозволяє вирішувати конкретну проблему управління [6].

Воронцова Г.В. вважає, що система управління організацією (підприємством) – це спосіб взаємодії між суб'єктом і об'єктом управління, спосіб побудови взаємозв'язку між рівнями управління та функціональними галузями, що забезпечує оптимальне за даних умов досягнення цілей організації [7].

Система управління підприємством, на думку Устенко А.О. – це комплекс, що включає цільову, забезпечувальну, функціональну, керуючу, керовану, науково-методичну та зовнішню підсистеми, які сприяють ухваленню та реалізації конкурентоспроможних управлінських рішень, спрямованих на задоволення заданої ринкової потреби; це комплексна система забезпечення конкурентоспроможності підприємства в конкурентному середовищі [8]. Тому управління витратами є не тільки складовою системою управлінського обліку, а й виступає інструментом системи управління.

Конкурентні переваги часто отримують фінансово слабші підприємства, але ті, які мають можливість залучати дефіцитні ресурси, впроваджувати інновації. Відбуваються інтенсивні ринково-орієнтовані трансформаційні процеси, тому вектори формування потенціалу підприємств повинні спрямовуватись у напрямку впровадження інновацій, залучення та розвитку джерел формування фінансових ресурсів (із оптимізацією структури, збалансуванням коротко-, середньо- та довгострокових), технічним переоснащенням та впровадженням прогресивних технологій на підприємствах з метою підвищення безпеки та конкурентоспроможності економіки. Консолідуючим елементом стає не лише класично трудовий потенціал підприємств, а й інтелектуальний [9].

У наукових джерелах наводиться статистика про те, що в економічно розвинутих країнах у машинобудуванні зазвичай виготовляється від 30 % до 50 % загального обсягу промислової продукції. Найбільшим цей відсоток є в Німеччині (53,6 %) та Японії (51,5 %), в Англії він становить 39,6 %, в Італії – 36,4 %, Китаї – 35,4 %. Деякі науковці підкреслюють, що тільки такий рівень розвитку машинобудування забезпечує технічне переоснащення всієї промисловості кожні 7–10 років [10; 11; 12]. При цьому частка продукції машинобудування у ВВП країн Євросоюзу досягає 36–45 %, у США – 40 % [11; 12].

Розвиток вітчизняного машинобудування – це джерело формування промислового потенціалу України, що забезпечує експортні можливості, реалізацію завдань соціально-економічного характеру, самодостатність і конкурентоспроможність національної економіки в цілому.

Машинобудування є вагомим сектором промисловості України. Тут функціонують понад 11 тис. підприємств, серед них – понад 82 % малих, близько 1,5 % – великих та 16 % – середніх [10]. У машинобудуванні зосереджено понад 15 % вартості основних засобів і майже 6 % оборотних активів вітчизняної промисловості, понад 22 % кількості найманих працівників. Однак частка машинобудування в структурі промисловості України має негативну тенденцію до зниження і є недостатньою для забезпечення ефективності євроінтеграції. Так, якщо в 1991 році частка машинобудування в структурі промислового виробництва складала понад 30 %, то в останні роки вона ледве перевищує 10 % [10; 12].

Тому так важливо управляти потенціалом України – промисловими підприємствами, а відповідно, й управляти витратами виробництва, що базується на якісному аналізі факторів впливу, зовнішнього середовища та внутрішнього управління. Проблема управління витратами ґрунтується на існуючих недосконалоостях організаційної системи управління підприємством, які виникають у сучасних умовах. Однак при цьому, із розвитком глобальних процесів, загострюється необхідність контролю внутрішніх факторів управління витратами на промислових підприємствах, яке дає реальну можливість впровадження інноваційного розвитку та випуску нових видів продукції, можливість виходу на нові ринки та стратегічного розвитку підприємства. У цьому зв'язку потребує вдосконалення управління витратами та використання потенціалу виробництва.

Основою управління витратами виробництва є ресурси підприємства, які повинні постійно піддаватися секвеструванню, а їх використання – вдосконалюватись. Управління витратами – це комплекс пов'язаних елементів та відносин в системі управління підприємством, які за рахунок раціонального, ощадливого використання його ресурсів забезпечують його ефективне та стабільне функціонування. Розглянемо елементи, функції і завдання, на які відповідає управління витратами виробництва (табл. 1).

Таблиця 1

Основні функції управління витратами виробництва

Функції	Планування діяльності з управління витратами підприємства	Організація та реалізація завдань щодо управління витратами підприємства	Мотивація працівників підприємства, задіяних в управлінні витратами підприємства	Контроль діяльності з управління витратами підприємства
Інструменти	Стратегічні (перспективні) плани розвитку підприємства, поточні плани діяльності підприємства; стратегічні плани; бюджет витрат у розрізі економічної діяльності підприємства, структурних підрозділів, операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства – елементів витрат	Розподіл і делегування повноважень, обов'язків та відповідальності: розпорядження керівника підприємства, внутрішні інструкції та положення підприємства	Колективний договір, положення та інструкції підприємства, система стимулювання працівників, критерії оцінки ефективності праці	Система збалансованих показників моніторингу та аналізу витрат підприємства; концепція узгодженого контролювання; розпорядження керівника підприємства, внутрішні інструкції та положення підприємства

Будь-який процес управління витратами на промисловому підприємстві реалізується через систему функцій управління підприємством. На етапі планування діяльності підприємства інструментами формування виступають стратегічні плани розвитку підприємства, основним завданням яких є забезпечити в ході поточної діяльності основу розвитку.

Для цілей контролювання управління витратами підприємства планові показники формують систему критеріїв контролю обґрунтованості витрачання коштів підприємства. Для цілей прогнозування можливих альтернатив розвитку підприємства в нестабільних умовах господарювання доцільно використовувати методику оцінювання альтернатив на базі методів нечіткої математики [13].

На етапі реалізації функції «Організація та реалізація завдань щодо управління витратами підприємства» вирішуються питання розподілу завдань щодо організації функціонування управління витратами та їх реалізації. Функція «Мотивація працівників підприємства, задіяних в управлінні витратами підприємства» є ключовою в управлінні витратами виробництва, як і в цілому в системі управління підприємства.

Контроль діяльності з управління витратами підприємства передбачає вирішення таких завдань:

а) планування моніторингу та аналізу витрат підприємства, перевірок обґрунтованості витрат підприємства;

б) реалізації завдань контролю діяльності з управління витратами підприємства (моніторинг, аналіз та перевірки обґрунтованості витрат підприємства);

в) звітування про результати моніторингу та аналізу витрат підприємства, розробки та впровадження коригуючих та попереджуючих заходів у процесі контролю діяльності з управління витратами підприємства. В основу їх реалізації покладаються інструменти концепції узгодженого контролювання діяльності та розвитку підприємства [13].

Стратегічне планування як інструмент досягнення цілей підприємства – це оцінка взаємозв'язку та взаємовпливу зовнішнього та внутрішнього середовища для визначення цілей розвитку підприємства та з'ясування його потенціалу. Тому модель управління витратами виробництва як інструмент стратегічного управління підприємством за умови глобалізації полягає у стратегічній філософії, обґрунтуванні управлінських рішень та відповідає вимогам:

1) забезпечувати максимальну ефективність використання ресурсів, інноваційний розвиток підприємства, враховуючи управління підприємством на засадах цільового, системного, комплексного, синергетичного та ситуаційного підходів;

2) отримувати своєчасну, оперативну, аналітичну інформацію, яка забезпечить переваги у конкурентній боротьбі, використовуючи інформаційний потенціал;

3) розробляти факторний аналіз, проводити дослідження умов функціонування підприємства, що забезпечує швидку й результативну адаптацію до змін зовнішнього ринку;

4) задля попередження негативних наслідків, з метою коригувальних дій, проводити прогнозування результатів управлінських рішень щодо формування й використання потенціалу підприємства;

5) використовувати загальні та індивідуальні методи, інструменти та важелі управління потенціалом підприємства.

Перелічені вимоги не повністю розкривають сутність моделі стратегічного управління витратами, але показують найбільш суттєві її складові. Стратегічне управління витратами виробництва підприємства відбувається через зв'язок управління, основні складові якого наведено на рис. 1.

На практиці існує багато описів стратегічного управління витратами підприємства. Але при стратегічному управлінні витратами підприємства не завжди забезпечується послідовність точних, розділених між собою етапів планування: часто виникають непередбачувані обставини. Окрім цього, стратегічне управління витратами підприємства реагує на зовнішні та внутрішні зміни: кризові ситуації і конфлікти, або, навпаки, – на прогресивні досягнення в певній сфері знань і діяльності, на інноваційні здобутки та знаходить своє відображення в управлінні витратами виробництва як інструменті системи управління підприємством за умови глобалізації.

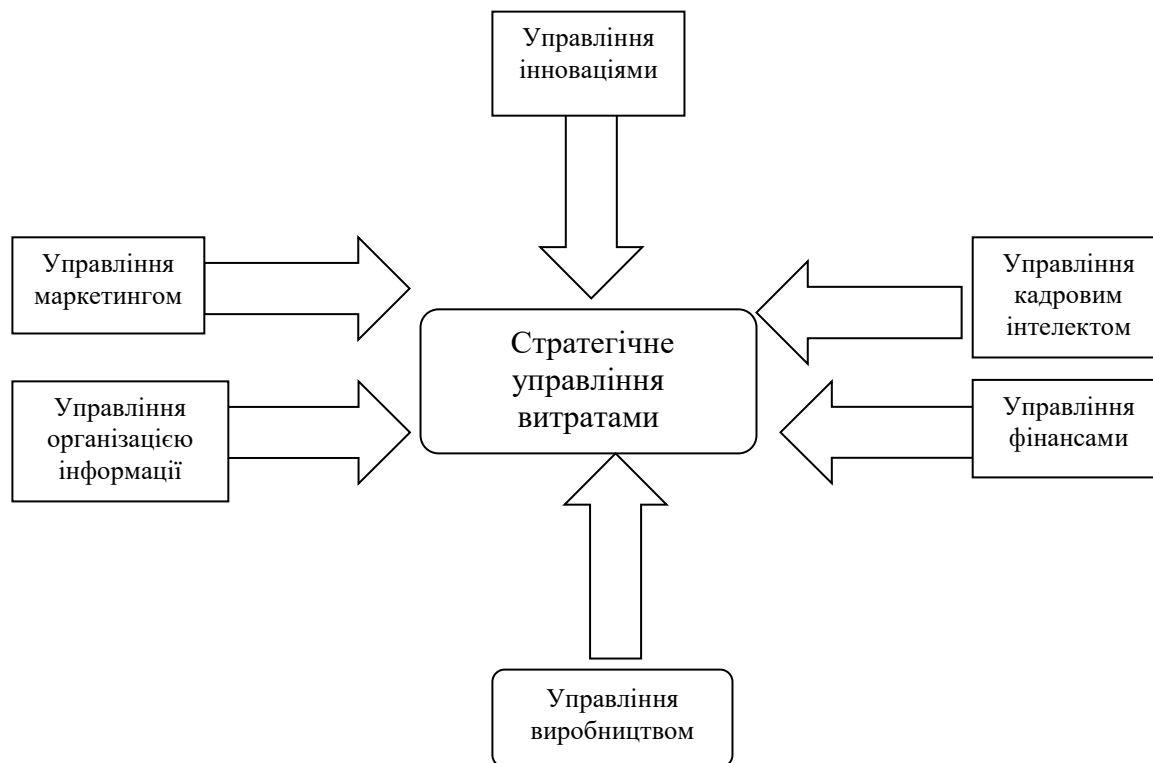

Рис. 1. Складові стратегічного управління витратами виробництва

Висновки. Слід зазначити, що глобалізація світової економіки та перспективи подальшого розвитку інтеграції України та ЄС – це не лише формування вільної системи світової торгівлі. Це також процес динамічного розвитку продуктивних сил, можливості конкурентоспроможності національного інноваційного потенціалу підприємств. Завдання кожного господарюючого суб'єкта – забезпечити ефективну діяльність, тому актуальності набувають аспекти розробки виваженої стратегії розвитку підприємства, які, в свою чергу, вимагають якісного управління витратами виробництва як основного інструменту системи управління підприємством.

Література

1. Крапівницька С. М., Зарукевич М. В. Розвиток системи управління витратами підприємства [Електронний ресурс] / С.М. Крапівницька, М.В. Зарукевич // Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова. 2013.– Режим доступу: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2013_18_3_1/
2. Голов С.Ф. Управлінський облік: Підручник. – К.: Лібра, 2008. – 704 с.
3. Ясінська А.І. Сутність управління витратами на вітчизняних підприємствах [Електронний ресурс] / А.І. Ясінська // Національний університет «Львівська політехніка». – 2007. – Режим доступу: <http://vlp.com.ua/files/54.pdf>
4. Попов О. Управління витратами // Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. 3. – К.: Видавничий центр «Академія», 2007 – 952 с.
5. Янг С. Системное управление организацией / С. Янг ; пер. с англ. — М. : «Советское радио», 1972. — 456 с.
6. Глущенко В. В., Глущенко И. И. Исследование систем управления: [учебн. пособ.] / В. В. Глущенко, И. И. Глущенко. — 2-е изд., перераб. и доп. — Железнодорожный : ООО НПЦ «Крылья», 2004. — 416 с.
7. Воронцова Г. В. Основные направления адаптации системы управления предприятием в конкурентной среде [Электронный ресурс] / Г. В. Воронцова. — Режим доступа : http://science.ncstu.ru/articles/econom/2010_10/34.pdf/file_download
8. Устенко А. О. Система управління підприємством / А. О. Устенко // Вісник Прикарпатського університету. Серія : Економіка. - 2014. - Вип. 10. - С. 96-103. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ekon_2014_10_21.
9. Гончар, Ольга. Розробка стратегії розвитку потенціалу підприємства за умов глобалізації та євроінтеграції. Економіст, 2015, 1: 49-52.
10. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.
11. Коваленко Е.О. Машиностроение в контексте активизации глобализационных процессов в мировой экономике / Е.О.Коваленко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_3/1404.pdf.
12. Машиностроение Украины: текущие тенденции [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minprom.ua/print/755.html>.
13. Балан А.А. Економічний інструментарій узгодженого контролювання діяльності та розвитку енергопостачального підприємства: монографія / А.А. Балан, С.В. Філіппова. □Донецьк: видавництво «Ноу-лідж» (донецьке відділення), 2013. – 181с.

14. Управління витратами підприємства: навч. посіб. / Під ред. Г.В.Козаченко – Луганськ: Вид-во “Нолідж”, 2011.-628 с.
15. Управління витратами на підприємстві / Під ред. Г Краюхіна : Стандарт третього покоління – Спб, : Пітер, 2012. – 592 с.
16. Давидович І.Є. Управління витратами: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 320 с.
17. Артамонова Н.С., Доба Н.М. Впровадження сучасних методів управління витратами задля забезпечення конкурентних переваг // Економіка:реалії часу – №3(8). – 2013. – С. 16-22.

References

1. Krapivnicka S. M., Zarukevich M. V. Rozvitok sistemi upravlinnya vitratami pidpriyemstva [Elektronnij resurs] / S.M. Krapivnicka, M.V. Zarukevich // Visnik ONU imeni I.I. Mechnikova. 2013.– Rezhim dostupu: http://www.visnyk-onu.od.ua/journal/2013_18_3_1/
2. Golov S.F. Upravlinskij oblik: Pidruchnik. – K.: Libra, 2008. – 704 s.
3. Yasinska A.I. Sutnist upravlinnya vitratami na vitchiznyanih pidpriyemstvah [Elektronnij resurs] / A.I. Yasinska // Nacionalnij universitet «Lvivska politehnika». – 2007. – Rezhim dostupu: <http://vlp.com.ua/files/54.pdf>
4. Popov O. Upravlinnya vitratami // Ekonomichna enciklopediya: U 3-h tomah. T. 3. – K.: Vidavnicnij centr «Akademiya», 2007 – 952 s.
5. Yang S. Sistemnoe upravlenie organizacij / S. Yang ; per. s angl. — M. : «Sovetskoe radio», 1972. — 456 s.
6. Glushenko V. V., Glushenko I. I. Issledovanie sistem upravleniya: [uchebn. posob.] / V. V. Glushenko, I. I. Glushenko. — 2-e izd., pererab. i dop. – Zheleznodorozhnyj : OOO NPC «Krylya», 2004. — 416 s.
7. Voroncova G. V. Osnovnye napravleniya adaptacii sistemy upravleniya predpriyatiem v konkurentnoj srede [Elektronnyj resurs] / G. V. Voroncova. – Rezhim dostupa : http://science.ncstu.ru/articles/econom/2010_10/34.pdf/file_download
8. Ustenko A. O. Sistema upravlinnya pidpriyemstvom / A. O. Ustenko // Visnik Priкарпатського університету. Seriya : Ekonomika. - 2014. - Vip. 10. - S. 96-103. - Rezhim dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vpu_Ekon_2014_10_21.
9. Gonchar, Olga. Rozrobka strategiyi rozvitku potencialu pidpriyemstva za umov globalizaciyi ta yevrointegraciyi. Ekonomist, 2015, 1: 49-52.
10. Oficijnij sajt Derzhavnogo komitetu statistiki Ukraini [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : www.ukrstat.gov.ua.
11. Kovalenko E.O. Mashinostroenie v kontekste aktivizacii globalizacionnyh processov v mirovoj ekonomike / E.O.Kovalenko [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_3/1404.pdf.
12. Mashinostroenie Ukrainy: tekushie tendencii [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://minprom.ua/print/755.html>.
13. Balan A.A. Ekonomichnij instrumentarij uzgodzhenogo kontrolyuvannya diyalnosti ta rozvitku energopostachalnogo pidpriyemstva: monografiya / A.A. Balan, S.V. Filippova. □ Doneck: vidavnicтво «Nou-lidzh» (donecke viddilennya), 2013. – 181s.
14. Upravlinnya vitratami pidpriyemstva: navch. posib. / Pid red. G.V.Kozachenko – Lugansk: Vid-vo “Noulidzh”, 2011.-628 s.
15. Upravlinnya vitratami na pidpriyemstvi / Pid red. G Krayuhina : Standart tretogo pokolinnya – Spb, : Piter, 2012. – 592 s.
16. Davidovich I.Ye. Upravlinnya vitratami: navch. posibnik. – K.: Centr uchbovoyi literaturi, 2008. – 320 s.
17. Artamonova N.S., Doba N.M. Vprovadzheniya suchasnih metodiv upravlinnya vitratami zadlya zabezpechennya konkurentnih perevag // Ekonomika:realiyyi chasu – №3(8). – 2013. – S. 16-22.

Надійшла / Paper received: 18.03.2020
Надрукована / Paper Printed : 06.05.2020